

Библиотека
САВРЕМЕНА СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ

Уредник
Зоран Богнар

Copyright © Тајана Потерјахин, 2022
Copyright © овог издања *Дереша*, 2022

Тајана Потерјахин

ВАРОШКА ЛЕГЕНДА

књига трећа

Неман

 dereta

Поглавље прво

Човеку је дато да собом измери само оно мало времена које протекне између свитања и мрака, сетве и бербе, лета и зиме. Чак ни своје кратко бивање на овом свету не може тачно у трен да омеђи, јер рођење не памти, а смртни час га затекне увек неснађеног као новорођенче. После, ко зна да ли му вреди рачун. Вечност замишља спрам реке, камена, земље и неба. Нагађа о њој откад га има, па би то могао бити доказ да је из вечног потекао, откинути уд који без тела труне. И ту, између велике тајне недогледа, прапочетка свега и њега, сељака, варошанина, путника, арџије и краља, стоји оно време старије од човека, а млађе од Бога, које се зове историја. Стоји опасана столовима и рудничким планинама, у мекој долини Ибра, седмоврата Жича. Кад дође пред њу, свако сазна тачно која му је мера и сврха трајања.

– Жича је сироче – молио је владика Јања почившег књаза да га не сели у Чачак. – На коме ћеш, господару, да оставиш сироту Жичу?

Добри се епископ добрим старањем посветио. Вратио молитву међу свештене зидине, подигао нова кубета да не би више порушени манастир стајао закоровљен као крчма покрај батаљеног друма. Када је после векова обезглављености и черечења Србија поново венчана краљевском круном, Жича је била тек незнатно удешена за свечаност. Краљ Милан је одредио да се темељи откопају и срушени зидови изнова подигну, црква Спасова стајала је напола срушена. Ради миропомазанја његовог сина просечен је нови пут од вароши до манастира, тако да се колима не путује дуже од пола сата. Али се некако, уз велика заричања владара, архијереја и Краљевчана, темељна поправка Жиче стално отаљавала. Разлог су томе били удружени скупоћа и немар. Гледало се некако да варош добије пошто-пото оно што до тада није имала, да се тако живот у њој олакша и унапреди, а Жича ту стоји па стоји, неће никуд. Рачунали су и власти и народ да је више нико неће рушити, па ће полако свако колено Краљевчана, кад дочека новог Обреновића, додајући барем по један камен, напослетку да врати царском манастиру оно обличје које је имао у славним временима чији је једини сведок и доказ.

Повремено би се неко мало озбиљније заузео. Најчаснији краљевачки посланик, Јован Сариф, изнео је тако пред самом Скупштином предлог да се обнови Жиче приступи како ваља. Млади краљ је тада признао како и сам већ дуго помишља на то да ће пре или

касније срамота и проклетство стићи слободно српство које се тако аљкаво опходи према највећој својој светињи, па је обећао да ће бити учињено. Али се сломила опет државна каса под тежином краљевског обећања. Стрпљивији је камен од смртног човека, Жича је ћутке чекала, а живот народни, мимо државних планова и улагања, одлагања и изговора, постепено јој се враћао као свом прапочетку и опет из ње отицао натраг, у свет. Јер није преподобни краљ Жичу ни зидао, као друге манастире, по врлетима и гудурама српским, за испосништво и тиховање, него је сместио баш ту где је земља најпитомија, људи вредни а црква откривена као на длану, да буде храм славе, окупљања и народне слоге.

С таквим осећањем поноса и радости потекао је народ из Краљева и околних села у жичко поље да дочека краља. Чак и они који су га већ видели кад је претходне вечери пристигао из Студенице у варош, нагрнуше опет пред манастир. Поља бујна и мирисна од кише, друмом преко Ибра само изобиље. Те године је све родило као да је последња. Капије окићене цвећем и тробојкама, од тог силног шаренила сама жичка црква одудара као надгробни споменик, неми прекор мртвог родитеља. Опazi то и краљ још док су прелазили мост, присети се неиспуњеног обећања, па му се расположење у исти мах поквари. Било би му лечак драже да су одмах из вароши продужили за Чачак. Могао је дарове по начелнику да пошаље. Жичу је већ

сагледао, народ му по читавој Србији излази у сретанье, а владике Саве нарочито није жељан још откад му је овај, након смене владе и пада намесништва, у дупке пуном „Паризу“ наздравио водом. Злопамти, него како. Мора, јер је краљ. Кад би лако заборављао, већ сутра га не би било. Током минуле године много је научио. Више нема где и иза кога да се сакрије. Ако је раније заостајао у зрелости за вршњацима који од дечаштва криве грбаче по занатским радионицама, механама, њивама и шталама, може бити да их је прстигао за читав људски век након свега што је због матере, оца, и нарочито ради Драге и женидбе с њом, преко главе претурио. Радо би склопио очи да не гледа суре зидине српске славе запуштене као ругло, али гледао – не гледао, казна за вероломство неће да га омаши. Зато, опет, мисли, боље што је дошао. Да се подсети дате речи, па да је испуни како уме и зна. Осим тога, један попут каменчића у ципели мали али упоран разлог чини му ово службено путовање колико-толико узбудљивим.

– Ако да Бог, да је оправим као што приличи – каже краљици, и она климне главом, чудновато тиха откако су сели у кочије.

Дуж читавог пута поздравља их бучно шпалир веселих лица. Александар зна да је та радост изнета пред њега јер је такав ред, тако се дочекује краљ. Примерено свакој слави, обукли су најлепша одела, која иначе стоје сложена у сандуцима. Волео би силно да је то што

види слика свакодневице, праве српске стварности. Али није.

– Треба да оправим Жичу.

Драга га је погледала и опет прећутала. И премда је поновио ове речи још неколико пута пре него што се кочија пред капијом порте зауставила а силан свет нагрнуо на њу као да ће да је здроби, није добио одговор. Додуше, није га ни тражио. Њу су ионако, може бити, обузеле успомене на време које је провела у Краљеву као госпођа Машин, па је сва стиснута, готово преплашена том нуждом да се сад прикаже у гордости и величини једне краљице. Охрабрују је усклици који се сливају у громогласно „живели“, и девојчица, мила као анђелак, која је краљу пружила румену јабуку.

Владика Сава их је дочекао уморан од вишедневног табанања са уваженом свитом. Нису за стара човека ни толика путовања, ни празнословље, ни граја. У грудима га сапиње. Тек десет сати изјутра, а већ је ваздух усиљан као вазда након олује, људи нагрнули као пред зло, да се дисати не може. Срески званичници опомињу да се направи пролаз краљу. Он пође најпре у цркву, сам. Тада се и народ напослетку утишао.

Унутра ледено и тихо. Мрачно. Тек када подигне главу може да види како се тамо где је некада била фреска Вазнесења светлост крстолико прелама. Прекрстио се, али му никаква молитва није у том трену била на памети. Окрзнуо је погледом Успење Богородичино на западном зиду, стресе га нелагода, али није ни стигао

да сабере мисли, храм се брзо испунио светом. Када је изашао и предао дарове светињи, поведоше га домаћини да покажу шта се урадило на обнови од претходне посете. Жичко братство је невелико, три калуђера опслужују део имања, а механу и ливаде према вароши даје конзисторија под аренду. Конак сазидан пре коју годину је скроман, обична сеоска кућа, али је нови звоник леп и повисок. Одужила се шетња, игуман рад свако дело своје сабраће да похвали, те где су посадили шљиве, где сазидали млекар, обновили шталу и ископали бунар. Краљ клима главом, канда мисли о нечему другом.

– Ето, то кол’ко је до нас... – промумла настојатељ. Просто га срамота, иако није за то одговоран, што црква стоји каква је била и пре десет година, а они се диче њивама и стоком као да су сељаци, а не калуђери. Краљево је ухо префињено, па позна извор nelaгоде, иначе би могао, не дај Боже, помислити да му игуман пребацује.

– Учинићу и ја своје.

– Даће добри Бог... – владика се прекрстио. Краљ му нешто шапну, ни краљица све време приљубљена уз лево раме владарево није разазнала шта.

Настојатељ је, као домаћин, ходао за пола корака испред свите. У једном трену стаде нагло, уверавајући тако госте да је показао све што је имао. Стаза којом су шетали, међутим, благом низбрдицом водила је даље. Камени пролаз кроз који се из црквене порте силази

у економију надрасла је витка зерделија. У њега узидана испосница, у камену прозорчић. Мален као на кокошињцу врата, и црн. Не би се ни видео да није ветар изломио грање дрвета, из чије крошње штрчи у небо шиљак, као колац. Све су се гране од рода савиле до црне земље, али је несрећно дрво још ишибала и олуја. Под њим тло смрди на џибру, од врућине и кише угажено воће као ђавољи пекмез привлачи муве и осе. Покрај стабла столица, али нико на њој не седи. Ниједна од погурених баба које су једва до цркве дохрамале стежући струк босиљка у скврченој руци, ниједан јунак без ноге, нити слабашно детенце, матер с дојенчетом. Многи су испред цркве, док краљ шета, поседали по влажној трави, али ту где је лепа хладовина и трножац као за одмор поручен, нико не прилази. Можда због гамади. Краљ се окрете владици опет, али сад упита гласно:

– Јеси ли ти, преосвећени, разрешио злопатнику да не изиђе преда ме?

– Нисам.

– А ти, оче?

Игуман ћути. Сад се и они што су стајали понајдаље утишаше.

– Зови га к мени. – Краљ је показао једном од својих момака да му дадне нешто, и овај донесе некакву свеску. Корице чисти сомот и свила, по њима цветови љубичице. Игуман је намах пребледео, па стаде да трепће као сврака на југовини, погледајући беспомоћно

час владику, час окружног начелника. Може бити, препао се да хоће владар ономе кога је једном помиловао сад да се свети. Баш нема друга посла него да по Србији прогања са ума сишавше радикале. Ни луди ни паметни никад му нису били милији. Посматра старчево лице још пар часака, док не одлучи шта ће. На тако престрављеног човека не може да се љути, али пред толиким светом не сме нико да му одбије послушност.

– Он отуда излази кад сам 'оће – негде отпозади, из гомиле, јави се још један, коме просто није пристожно приговорити због неуглађености с којом се обратио владару. Окупљени се расклонише око њега, али калуђер остаде где је био. Посивелу флекаву расу везао у струку ужетом за краве, повијен, наказно насађене главе, тако да га је непријатно и гледати. Млади монарх се нехотице осмехнуо, такви, дакле, чувају овај свет од Божијега гнева.

– Можда изиђе пред краља – одговорио је необично благонаклоно, осетивши тек тада како га Драга нежно повлачи натраг. Паметна жена осети кад може мала непријатност, због тврдоглавости мушке, која је код владара често узнредовала до вулгарности, да прерасте у сцену за препричавање по новинама и механама. Осим тога, краљ који мора рећи да је краљ може бити сигуран у то да није оставио нарочит утисак на поданике. Око владарског пара настадоше, у пратњи, тихо комешање и шапат. У том неразговорном шуморењу само су најтише речи биле јасне. Опет он

говори. Држањем и похабаном расом налик просјаку пред манастирским капијама, само напрсни крст показује да је архимандрит.

Врти оном огромном главом и шапће себи у недра, као што ненамерник казује Оченаш пролазећи у глуво доба покрај турског гробља.

– Нека њега. И’те ви својим путем. Нека њега. – Нагрђено тело Бог је вероватно с неком намером мимо сваке мере обележио. Очи у тог калуђера биле су крупне, несхватљиво крупне и застрашујуће црне. Драга трже јаче, па јој се муж тек тада лицем окренуо. Слаба, пре-самифена, ваљда јој је од гужве, вике и оморине нагло позлило. Свагдашња брига за вољену жену надјача краљеву радозналост, па чак и нужду да демонстрира пред народом и варошким властима свој владарски ауторитет.

– Краљевска се не пориче. Не треба он мене да се плаши – пружио је ону свеску игуману и повео Драгу натраг, ипак задовољан што је срећно створен привид да се суманути пред њим из страха није појавио. Опет се много викало, честитало, поздрављало. Краљ стаде последњи пут лицем према припрати, да одлазећи не окрене леђа олтару и величанственој кули.

Али поглед му опет самовољно оде даље, ка источној капији. Оно сломљено дрво подерало поднебесје, па као да од вароши, преко Ибра, опет иде невреме. Она изба, мртвачки ковчег, да човек жив сатруне. Да би у њој неко добровољно боравио мора да буде много

луд, свет или грешан. Краља обузе тескоба и неко кратко двоумљење, не би му круна пала ако би се заузео, можда умоболнику, као што се говоркало још одавно, треба наћи доктора за главу. А опет, ако је спасен једне робије сам одабрао другу, можда има шта да испашта. Ко зна шта се њему у памети окренуло.

– Нека њега – брзо је пресекао. Није то прва, а сигурно ни последња Мијатовићева ексцентрична уобразиља. Један суверен треба да се влада, чак и када нема преча посла, као да их има. Прекрстио се и не беше му чудно што га одједном ова ствар више нимало не жуља и не интересује. Ваљда је послужила само томе да не умре од досаде ухваћен у раље поклоничког церемонијала.

Он није видео бело лице које се појавило у мртвој тами прозора и два равнодушна ока која су га испратила на пут.

*

Одоше краљ и краљица, а варош остаде као да су је, не дај Боже, похарали Турци. Тако бива после сваког великог весеља. Нико не воли уморан, наједен и напијен да поспрема неред, а било га је овога пута по целом Краљеву на све стране. Од краљевог конака до хотела начичкане лампоне и заставе, зеленило и цвеће, треба поскидати. Тријумфалну капију насред пијаце лакше је било поставити него раставити а да никоме јапија не разбије главу. Да зло буде веће, није само та на тргу, него их је четири, код коњичке касарне једна, и још на

путу за Рашку и Чачак, раширили се Краљевчани као да чекају Господа Бога. Више ће општину да изађу дијурне момцима док се опет варош не доведе у ред него што ће бити ползе од читаве гунгуле.

Општинари седе испред „Париза“, бистре новине, сабирају утиске и трошкове. Минуле ноћи газда је трчао својој кући чак у Стару чаршију да донесе чисто посуђе, требало је нахранити и напиту преко сто четрдесет уста, и тек што су краљу видели леђа, ево мастиљаша, поседали као да душе немају, па кренули редом да наручују, ракију па кафу, још фали да се задрже до ручка. Срећа у несрећи, бар капетан није навраћао, па нема ко да диже ноге на астал и замеће кавгу. Степа Луковић му је неколико пута већ казао да то неотесано понашање нема више никакву сврху, јер је цела варош одавно свикла на њега. Сад не мора да се труди, чак и ако буде држао баканце на патосу, где им је место, нико неће помислити да је пристојан човек. Способан за тројицу, за петорицу плаховит. А нема ништа слађе него кад обесног дората неко добро ошине. Зато су се Краљевчани јуче порадовали да ће морати срески капетан, као сваки арамбаша, пред јачим од себе да се уљуди и сагне главу. Испаде им бадава надање. Истина, ноге није метао на сто, али је био читаве вечери изузетно мрзовољан. У оном часу кад је сва варош задрхтала од силине неочекиваног удара на сујету његову, чврсто тамнопуто лице ништа није одало, ни сметеност ни бес, само је незнатно подигао главу, истуривши охоло

браду. Сметнули су канда с ума да је он увек барем корак испред својих душмана.

– Одоше? – Газда се орасположио кад је Стеван Луковић стигао пред „Париз“. Ових младих што се сврбогузају по кафанама већ му је преко главе, али господина председника послужи увек са задовољством. Пође одмах да му донесе што и обично, слабу кафу, због слабог желуца.

– Сретан им пут – Стева једва седе, леђа га убише. Находао се, наслушао свакаквих глупости од београдске господе. Ипак, преноси само оно што му одговара.

– Краљ је обећао узети на себе старање да отпочне што пре оправка Жиче о његовом трошку.

– А јес'... о његовом трошку. Ко што је и ова игранка била – кафеција мрмља себи у браду. Они за суседним столом насмејаше се гласно.

– Ајде ти послом... не зановетај.

Механција је отишао у мутвак, мислећи своје. Може да прећути ако би то помогло да Обреновић овога пута одржи реч. Али не би. То је старца и уболо, ваљда би више волео да опет сви једногласно њачу „живео“, само да се не чује како краљевска обећања празно звече.

А Стеван Луковић уопште о томе није размишљао. Нешто му је било наврх језика да рекне, али је мудрији од кафеције, па му није сва памет у устима. После би блејали капетанови чиновници што су се малочас кикотали како се председник општине народним новцем размеће. А вредео је сваког потрошеног динара,

па макар се општинска каса наопако изврнула, онај трен кад је краљ пред целом вароши и депутацијама са свих страна упитао за Несторовића. Научи човек, нарочито који има много непријатеља, да не одаје никад шта осећа и мисли. Кад га за срце уједу, да се осмехне, кад га заболи, да прогута. Што је ударац јачи, то погођеном треба више умне и живчане снаге да одглуми равнодушност. Па га нешто ода, у том силном стиску, у грчу, отме се, као капетану синоћ што се десни длан само на трен али довољно дуго да ко је пажљив опази, згрчио у песницу од зорта. Тако Стева зна да је овај цикнуо у себи као змија кад је распале каменом у главу. Више ништа краљ за Краљево не мора никад да учини, доста је што Гвозден Аврамовић није од муке целе ноћи тренуо. Мада он ионако авета по вароши кад сав свет полеже, годинама не спава, осим који трен пред зору што склопи очи.

Кад се у одшкринутом прозору забеласало свитање, у соби је било хладно. Од Преображења су јутра свежа, а време се мења на сваки сат, час сунце упекне, час ветар донесе тешке црне облаке и спусти их, аман, на врхове крошњи. Киша никако да кане, притиска док оморина све не погуши. Тек се увече уз потмулу грмљавину сручи пљусак. Мирише мокра шимирезла, али није зато прозор остао отворен. Кад је топло у постељи, Роса спава немирно, окреће се и ногата, стење, Гвоздену сваки живац помери, а кад је зимљиво, склупча се са друге стране кревета, као камара ћебади. Није га

ноћас будна дочекала, рано је отишла с банкета, али се барем појавила. Забезекнула се варош, навикли да свуда иде без ње, као да је удовац. Дуго се и њему чинило да јесте. Па и сад понекад заборави да није самац. То је због тишине у кући. Као катанцем закључана, Роса стално ћути. Да се бравом оженио, па би имао с ким да прозбори. Од стоке човек има некакве користи, или макар штету. А од ње ничега. И тај грм лепе кате под прозором већ је био ту кад су узели кућу. Њу мрзи цвет да убере и донесе у собу. На сточићу крај узглавља остала сребрна укосница, синоћ је светлукла у њеној коси као иње.

– Лепа је, 'нако... – отац му је шапнуо погнуте главе, цртајући замишљене шаре по столњаку прстом. – Узми је. Шта ћеш.

Спрам благослова, и брак. На послу је, годинама, сваког божијег дана слушао приче о љубоморним и лењим женама, расипницама, змијама, фукарама. Увек кад чиновник закасни, изговори се брачном размирицом. Али чак и кад га истински саблазни описана сцена, Гвозден није сигуран да је прошао боље. Роса нимало не личи на друге, на оне што гоје бела бедра мужевљевим хлебом, а шире их забадава пред другима. Кад им мужевци оду на послове, Гвозден закасни у канцеларију и изговори се брачним размирицама. А да га неко поближе упита како изгледа кад се посвађа са женом, не би умео да каже, ухватили би га у лажи. Матер је рођену једном себи у недра опсовао и много

су га после и језик и душа болели, а с Росом није могао да се завади, као ни са зидом, шифоњером или петролејком што не може.

– Притвори... – мрмори му кроза сан, сљубила колена с брадом, добро се не угуши испод покривача.

– Устани па затвори. – Гвозден се диже као да му је она крива што није тренуо. Можда и јесте, већ му је неподношљиво да је гледа како спава. Кошуља коју је пре седам дана свукао, стоји неокрпљена на столици како је и оставио. Да их нема три, ишао би по вароши подеран и смрдљив, или би себи самом, глуво било, крпио и прао преобуку.

– Дигни се, дангубо – повукао је губер, открио мало згрчено тело налик гуји која спава под каменом и оставио га тако наспрам отвореног прозора. Кад је изашао у авлију, већ се сасвим разданило. Још је тихо, зато је и узео кућу у Студеничкој, да буду изван вароши. Мала је, најстарија чатмарица у сокаку, са оџаклијом и још једном собицом, која је касније дозидана. Џаба му двори ако је стално око њих нека ларма, дуго се већ злопати с несаницом. Научио је да којекако издржи оне дане који не започну буком, довикивањем по комшилуку, тандркањем точкова, закивањем, раскивањем, црквеном звоњавом.

Ова бесана ноћ се разликовала од других. Нерве није могла да умири тишина и није их окрепио долазак јутра, напротив, помисао на претходно вече још јаче их је раздраживала сад кад је Краљево с друге стране

капије почело да се буди, препричава, преувеличава и фантазира, трачари, исмева. Ко јарца вуче за рог, тешко њему. Краљевчани још мисле да са Гвозденом Аврамовићем могу као међу собом. Њима је све абер, разнода, шегга. У тој буци коју немилице праве не може се чути како тополе нешто страшно шуме над реком.

*

На нарав Краљевчана већ се привикавао, напоследку, исти је то народ као и у његовом Крагујевцу, само још неукроћен, јуче их је самар донео с вучјих планина. Када је пре две године о Ивањдану несрећни Ђура са четири метка успео да не убије краља Милана, Гвозден се стрмоглавио у Краљево, изнудивши од надређеног да га хитно премести по ранијем договору, чије се испуњење стално и без разлога одгађало. За Београд је након атентата одмах установљен преки суд, и Гвозден је знао да ће одатле, чак и мимо воље оних који пометњу хоће наменски да употребе, а онда угасе као малени шумски пожар, концентрични кругови тираније брзо као куга да се прошире по целој Србији. У срцу је прижељкивао освету за одисај, мада је знао да су такве наде јалове, догађале су се велике промене и ниједна страна није смела другу да изазове на коначно решење. Али свашта се сме починити тамо где очи света нису упрте. Што је у Београду кристално јасно, до Краљева се замути, тако да истина више не може ни по чему да се разликује од гласине. Хапшење Миленка Веснића, као и нека друга привођења, у политичком

смислу јесу била непотребно приказивање силе, но Гвоздену су дошла као дар од Бога. Остало се само уве-зало у чвор који не може ни Свети Петар да распетља. У таквој прилици ваља близу да се нађе неко довољно одлучан да ствар преломи преко колена. Кратак пса-лам – алилуја. Хтео је он да буде тај. Требало је све да буде свршено до Аранђеловдана.

Прилика је дошла изненада, али Гвозден није изгу-био ни трен, зато што је одавно био спреман. Где год службовао, чиме год се занимао, Дамјана Узунског није заборављао. Осећа ли вук да га уходи ловац, или то сазна тек на крају, кад му се топла крв помеша с овчи-јом? Звер без савести није што и човек, ма како лик неких људи био зверски. Убица, клеветник, арамија. Свагда има на уму какве је трагове оставио. Ослушкује, осврће се, скрива од сопствене сенке, пази да не упад-не у замку, кад спава, живци су му будни и пиштољ му је увек покрај узглавља, јер зна, нема језика на земљи и небу који ће га оправдати кад га стигне хајка. Нема правда само једно лице, него је наличје свакој неправ-ди. А њих је више него травки у пољу.

Страшна је земља Србија. Не зна ноћ шта носи дан, јучерашњи силник пробуди се окован, а народ шапуће, гледа, крсти се. Глава се губи за ништа, а образ за мало. До следећег сутона све покрије бездно тишине.

– Није рат па да не може да чека јутро! – Капетан Глиша осорно се обратио вишем полицијском службе-нику, због чијег су га ненајављеног доласка подигли

будног и забринутог у недоба и довукли у канцеларију. То је било оне топле и ведре ноћи када је Гвозден Аврамовић стигао у Краљево.

– Ја сам имао кореспонденцију с Београдом одмах након немилог збивања, отуда ми је речено да Узунског приведем, али да ништа сем тога не чиним без начелника. Наша је варош у савршеном реду. Не знам шта ви хоћете од мене у ово доба, а ни ко сте.

Себи је сипао ракију, а Гвоздена није понудио. Дрско ризикујући, јер још није знао с ким има посла, хтео је одмах да покаже колико га искрено не жели у Краљеву. Помоћ коју власти тобож шаљу у кризним приликама није друго до службени надзор, а нико не воли да му се врзмају по срезу доушници с леђима и задатком. Посебно кад су напредњаци и либерали. И кад су времена мутна попут орања.

– Па јесте ли га привели?

Постоји један нарочито одвратан тоналитет у ислеђивачкој лествици, којим се служе сирови батинаши када им се дадне мало власти, па се после неког времена на каквом положају споља незнатно угладе. Глас му титра од ужитка што има кога да малтретира.

– Свакако је одмах приведен. Ја сам само желео да сачекам решење – Глигорије се правда иако зна колико је опасно оваквим људима показати страх.

– А ниси чекао решење кад си хапсио Несторовића?

Јасно је, разуме се, да то питање и тон не траже одговор. Стари капетан је устао и ћутке прошетао

до прозора. Најлепше лето откако је у Краљеву. Ноћ дошла модра, месечина као млеко, све се види, сокак, липа над њим, ситни цветови у тамној крошњи. Спава варош да би могао ђаво слободно да ради своје.

– Сутра немој долазити на посао.

Остаде загледан низ улицу пар часака, климајући главом, па се окрете да упамти лице безочника који га усред велике истраге, по ноћи, шаље из канцеларије као да му је надређен. Хладна месечина и топла светлост лампе мутно су се стопиле, не разазнаје му лик. Као сенка међу другим сенкама, баш ту припада, црн, и одвише црн. Глигорије зна да су уочи хапшења пресрели код трга момка ког је послао Дамјану с упозорењем. Сад му је јасно да и овај то зна.

– Стар си човек – Гвозден је проговорио помирљивије, зато што је ствар већ готова. – Отац можеш да ми будеш. И време ти је да се макнеш. Сигурно имаш неку бољку, отиди у бању, забави се баштом. Нећу да те хапсим, мада бих могао. И још свашта да ти накарикам. Велим, боље се сам склони. Озбиљне су ово ствари. Неко треба да заведе ред у овој заблуделој вароши.

Краљево је заиста било преко сваке мере узнемирено, иако се чинило, кад се сокаци, порта и надлештва овлаш погледају, да ту никакав нови поредак не треба уводити. Свако је радио своје по устаљеном такту животном, али је изнутра бујао немир. Једна пчела тихо зуји, али стотине њих праве ужасну буку. Тај једнолични шум гнева, сумње, неповерења, одувек је највише

плашио власти, кад нема једне гласне претње, нити једног човека који се може за заверу или уношење немира оптужити, него сви шапућу заверенички, потуљено, опасно. Одмах по Ивањдану, пре него што је Гвозден стигао, одлазећи начелник наложио је да Дамјан Узунски буде послат у Чачак, баш да се не би народ додатно узрујавао и помишљао на свакакве лудости. Ништа им није лакше него да се скупе и крену на суд. На сву муку, стрепњу и бес, потпуно непознати полицијски службеник закачио им се тог лета на грбаче попут дрекавца. Нити га отрести, нити трпети. Разлетео се по кућама, кафанама, од школе до општине, да нађе свеске Дамјана Узунског, или да цркне. Као да је могао у исто време да буде на више места, где год се човек окрене, натрапао би на њега, притискао је са свих страна, претио, уцењивао, подмићивао. У цркву је навраћао скоро сваког дана, али никад ујутру на службу, као крштен Србин, него у сутон, кад се сврши вечерње. Необријан, раскопчан, без прслука, као да се до малочас тукао и као да би опет ако треба. Бабе што су још бауљале по храму целивајући иконе загледале су га и одмахивале главом, мумлајући прекоре. Из угла покрај врата непомично су га гледала два угашена ока.

– Узни јабуку.

Свештеник му је у пролазу, послујући са црквењаком по олтару, показао корпу пуну ситних петровача на поду покрај амвона.

– Да седнемо мало.

Тајана Потерјахин
ВАРОШКА ЛЕГЕНДА
књига трећа
Неман

За издавача
Дијана Дерета

Лекџура и корекџура
Невена Живић

Ликовно-графичка ојрема
Марина Славковић

Прво ДЕРЕТИНО издање

ISBN 978-86-6457-444-0

Тираж
1000 примерака

Београд, 2022.

Издавач / Штампан / Пласман: **ДЕРЕТА доо**, Владимира Роловића 94а,
11030 Београд, тел./факс: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**

КЊИЖАРА ДЕРЕТА, Кнез Михаилова 46, Београд, тел.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-31

ПОТЕРЈАХИН, Тајана, 1987–

Варошка легенда. Књ. 3, Неман / Тајана Потерјахин. – 1.
Деретино изд. – Београд : Дерета, 2021 (Београд : Дерета). – 335
стр. ; 21 см. – (Библиотека Савремена српска књижевност /
[Дерета])

Тираж 1.000.

ISBN 978-86-6457-444-0

COBISS.SR-ID 70301193